

מקור חדש להיסטוריה (הקמתו של הארכיון לסינמטוגרפיה היסטורית)

בולסלב מוטשבסקי

תרגום מצרפתית: יעל פרוינד

פריז, 25 במרץ 1898

אדוני,

ברצוני למשוך את תשומת ליבך ולעניין אותך במיזם אשר בשל לצאת אל הפועל, ואשר את תיאורו המפורט תמצא בהמשך דברי: מדובר באפשרות להשתמש, לטובת הכלל, באוסף של מסמכים סינמטוגרפיים אשר נאספו בנסיבות מיוחדות מאוד, ואשר זכו לקבלת פנים חיובית ביותר בחוגים המובחרים שבהם זכיתי להציג אותם.

אודה לך עד מאוד אם תואיל להעביר אליי, דרך עיתונך או בכל דרך אחרת, מחשבות, ביקורת והצעות אשר מיזם זה עשוי להעלות בך, ואני אעמיד לרשותך כל מידע נוסף אשר תרצה.

ב"מ

מקומה של התמונה הנעה בין מקורות ההיסטוריה

טעות היא לחשוב שלכל סוגי המסמכים המאוירים אשר באים לעזר ההיסטוריה יש מקום במוזיאונים ובספריות. לצידם של הדפסים, מדליות, כלי חרס מצוירים, פסלים וכו', אשר נאספים וממוינים – לצילום, למשל, אין מחלקה מיוחדת משלו. אמת היא שנדירים למדי המקרים שבהם יש ערך היסטורי מובהק למסמכים שהצילום מייצר; ויתר על כן, הם רבים מדי! באחד הימים, לעומת זאת, ימוינו לפי סדרות דיוקנאות של אנשים דגולים אשר השפיעו רבות

על זמנם. זו תהיה רק תנועה לאחור, כי כבר עכשיו מדברים על התקדמות בכיוון זה, ובחוגים רשמיים מדברים על הקמתו של **מוזיאון או ארכיון סינמטוגרפי** בפריז.

אוסף זה, אשר בתחילתו יהיה מוגבל בהכרח, ילך ויתרחב ככל שסקרנותם של צלמי הסינמטוגרף [מסרטה¹] תוסט מהתרחשויות בעלות אופי גחמני או משעשע בלבד, לפעולות ומראות שאופיים תיעודי; **מקטעי חיים משעשעים לקטעי חיים ציבוריים ולאומיים**. מתחביב פשוט, הצילום המונפש יהפוך לשיטה מוסכמת לחקר העבר; או למען הדיוק, כיוון שהוא יעניק מראה ישיר של העבר, הוא יעלים – לפחות בכמה היבטים בעלי חשיבות – את הצורך במחקר ובלימוד.

יתר על כן, הוא יוכל לשמש אמצעי הוראה יעיל במיוחד. כמה שורות של תיאורים מעורפלים בספרי לימוד לנוער ייחסכו ביום שבו נוכל להקריין מול כיתה, בסצנה מדויקת ונעה, את המראה הפחות או יותר נסער של דיון במליאה, של מפגש בין ראשי מדינות העומדים לחתום על הסכם, של יציאת כוחות או יחידות צבאיות, או אפילו את תוויהן המשתנים של ערים בעולם! אך זמן-מה עוד יצטרך לחלוף לפני שנוכל להשתמש במשאב נוסף זה בהוראת ההיסטוריה. כדי שנוכל להציג את ההיסטוריה הציורית, החיצונית לעיניהם של אלו שלא היו עדים לה, תחילה עלינו לאצור אותה.

קושי אחד עלול לעורר לרגע תהייה: אירוע היסטורי לא תמיד מתרחש היכן שמצפים לו. ההיסטוריה רחוקה מלהיות מורכבת אך ורק מאירועים רשמיים צפויים ומתוכננים מראש, המוכנים להתגולל מול העדשות. ראשיתן של הפעולות, התנועות הראשוניות, או אירועים בלתי צפויים נוטים להתחמק מלכידתה של המצלמה... כפי שהם מתחמקים מאמצעים אחרים של העברת ידיעות.

ללא ספק, קל יותר ללכוד אירועים היסטוריים מאשר את גורמיהם. אבל הם מאירים אלה את אלה; העובדות אשר יצאו לאור בזכות הסינמטוגרפיה יאירו באור עז מאוד את הגורמים אשר נותרו באפלה. ללכוד לא את כל מה שקיים, אלא את כל מה שיכול להילכד – זו כשלעצמה תהיה תוצאה מצוינת לכל חקירה מדעית או היסטורית. גם דיווחים בעל-פה ומסמכים כתובים אינם מעבירים לנו את מכלול העובדות הקשורות בהם, ולמרות זאת ההיסטוריה קיימת, אמיתית ככלות הכול בקווייה העיקריים, אם כי פרטיה לעיתים עוותו. נוסף על כך, צלם הסינמטוגרף הוא חסר עכבות מעצם מקצועו, אורב לכל הזדמנות, ולעיתים קרובות האינסטינקט שלו יוביל אותו לנחש היכן יתרחשו

¹ הערות בסוגריים מרובעים והערות שוליים ממוספרות הן של המתרגמת.

האירועים אשר יהפכו לגורמים היסטוריים. לרוב, דווקא קנאותו המוגזמת היא שמעוררת חשש, ולא ביישנותו. לעיתים סקרנותה הטבעית של רוח האדם, לעיתים תאוות הממון ולעיתים קרובות שתיהן יחד – אלה הופכות אותו ליצירתי ונועז. בנסיבות רשמיות הוא מורשה, בנסיבות אחרות ידע להתגנב, ולעיתים קרובות ידע למצוא את האירועים והמקומות שבהם מתגוללת ההיסטוריה של מחר. תנועה עממית, מהומה בהתהוותה – לא יפחידו אותו, ואפילו במלחמה אפשר לדמיין אותו היטב מכוון את עדשתו כפי שהחייל החזק ביותר מכוון את הרובה שלו, ותופס לכל הפחות חלק מהקרוב. בכל מקום שבו תזרח קרן שמש, שם יהיה גם הצלם. אם עבור האימפריה [הצרפתית] הראשונה או המהפכה, למשל, היו לנו לכל הפחות תמונות של אירועים – התמונה הנעה הייתה מעוררת לחיים בקלות. דמיינו את נהרות הדיו שהיו נחשכים בקשר לשאלות מסוימות – שייתכן שהן משניות, אבל הן מעניינות ואף מסעירות!

לכן הצילום הסינמטוגרפי, שבו אלפי תמונות מרכיבות סצנה, אשר הקרנתו בין מקור אור לסדין לבן גורמת למתים ולנעדרים לקום וללכת – סרט צלולואיד מוטבע ופשוט זה אינו רק מסמך היסטורי, אלא גם פיסת היסטוריה, היסטוריה שלא נעלמה ושאין צורך בשד כדי להחיותה. הנה היא כאן, רדומה במקצת, וכמו האורגניזמים הבסיסיים שחייהם לטנטיים ושקמים לתחייה כעבור שנים בעזרת מעט חום ולחות – גם היא, כדי להתעורר ולהפיח חיים בשעות העבר, זקוקה לקצת אור העובר דרך עדשה בחשכה!

האופי המיוחד של המסמך הסינמטוגרפי

אולי הסינמטוגרף אינו מוסר את ההיסטוריה בשלמותה, אבל לכל הפחות אין עוררין על מה שהוא מציג, והוא אמת מוחלטת. הצילום הרגיל מאפשר **עיבוד** שיכול להגיע עד כדי טרנספורמציה; אבל נסו לעבד בצורה זהה כל דמות ב-1,000 או 1,200 תמונות כמעט-מיקרוסקופיות אלה! אפשר לומר שלצילום הקולנוע יש אופי של אותנטיות, נכונות ודיוק השייכים רק לו. הוא עד הראייה המושלם – אמין וחסין מטעויות. התמונה הנעה יכולה לאמת מסורת שבעל-פה, ואם עדים אנושיים סותרים זה את זה לגבי עובדה מסוימת – היא עשויה להביא אותם לידי הסכמה, כשהיא סוכרת את פיו של מי שמנסה לסתור אותה. דמיינו שיחה על תמרון צבאי או ימי כלשהו אשר מהלכיו תועדו על ידי הסינמטוגרף; הדיון התחיל, ותכף יוכרע... הוא יכול לתאר – בדיוק מתמטי – את המרחק בין נקודות בסצנות שהנצית. בדרך כלל הוא מאמת, באמצעות סימנים ברורים מאוד, את שעת היום, העונה ותנאי מזג האוויר שבהם האירוע

התרחש. אפילו דבר שחומק מן העין – התנועה הבלתי נתפסת של החפצים הנעים – העדשה תופסת אותה, מההתחלה הרחוקה באופן עד הנקודה הכי קרובה בקדמת המסך. בעצם, רצוי שמסמכים היסטוריים אחרים יתאפיינו באותה מידה של ודאות ובהירות.

הקמה של ארכיון לסינמטוגרפיה היסטורית

עתה עלינו להעניק למקור זה – פריווילגיה ככל שיהיה – את אותה הסמכות, אותו הקיום הרשמי ואותה הנגישות שיש לארכיונים קיימים. הדבר מוטל על הדרגים הגבוהים של המדינה, ולא נראה שיהיה קשה במיוחד למצוא את הדרכים והאמצעים לכך. די יהיה להקצות לסרטים בעלי אופי היסטורי אזור במוזיאון, מדף בספרייה או ארון בארכיון. הארכיון הרשמי יהיה ממוקם בספרייה הלאומית או בזו של ה-National Institut, תחת חסותה של אחת האקדמיות העוסקות בהיסטוריה, או בארכיון [הלאומי], או לחלופין במוזיאון ורסאי. עלינו לבחור ולהכריע. אחרי ההקמה יתקבלו ללא כל ספק הפקדות רבות – כתרומה או אפילו בציפייה לתמורה כלשהי. מחירי המסרטים, כמו גם סלילי הסרטים – שהיו גבוהים מאוד בימיהם הראשונים – יורדים במהירות, ואלה יהיו לבסוף בהישג ידם של צלמים חובבים מן השורה. רבים מהצלמים, זולת המקצועיים, מתחילים להתעניין ביישום הסינמטוגרפי של אומנות זו וישמחו מאוד לקחת חלק ביצירת ההיסטוריה. אלו אשר לא יביאו את צילומיהם עכשיו, ישמחו ודאי לתרום את עיזבונם לאוסף. ועדה מוסמכת תקבל או תדחה את המסמכים המוצעים אחרי שתאמוד את ערכם ההיסטורי. סלילים של **התשלילים** שיתקבלו ייאטמו בקופסאות, מתויגים ומקוטלגים. אלו יהיו עותקי המקור, אשר איש לא ייגע בהם. אותה הוועדה תחליט באילו תנאים יוצגו **הסרטים המודפסים**, ותפקיד במחסן את אלו אשר מטעמי הגינות יהיו נגישים לקהל רק לאחר שנים אחדות. ככה נוהגים בארכיונים מסוימים. אוצר מטעם המוסד הנבחר ישמור על האוסף החדש, שיהיה מצומצם בראשיתו, ומוסד עתיד יוקם. לפריווילגיה יהיה **ארכיון לסינמטוגרפיה היסטורית** משלה.

היסודות הראשונים של המוסד המתוכנן

מוסד כזה הכרחי שיוקם; הוא ייווסד באחת מערי אירופה הגדולות במוקדם או במאוחר. הייתי רוצה לתרום את חלקי ולהעניקו לעיר שבה התקבלתי בחסד כה רב. וכאן ברצוני להיכנס לתמונה בענווה.

כצלם של הצאר הרוסי, ובהוראה מפורשת מהוד מלכותו בכבודו ובעצמו, ניתנה לי ההזדמנות ללכוד בחטף באמצעות הסינמטוגרף, בין שאר תמונות מסקרנות, סצנות חשובות ותקריות שגרתיות מביקורו של נשיא הרפובליקה הצרפתית בפטרסבורג בשנת 1897 (*).

צילומים אלה, שלכדתי בזכות אותה יוזמה מלמעלה, הוקרנו מול עיניו של הצאר. לאחר מכן התאפשר לי, במהלך 60 מושבים רציפים, להציג את אותו המיצג בפני חיילים בקסקטיני פריז. הופתעתי והוקסמתי מהרושם שהוא הותיר על נפשות פשוטות אלה, אשר ניתנה לי ההזדמנות ללמד אותם איך נראים עם וארץ זרים, איך מאורגנים אירועים טקסיים כל כך לא מוכרים להם, ומה הוא בסופו של דבר אירוע לאומי מונומנטלי.

אני מציע סדרה ראשונה זו של תמונות מוסרטות לא שגרתיות כבסיס להקמתו של המוזיאון החדש. התמזל מזלי לחשוף את רעיונותיי בפני אנשים רבי סמכות, ובתמיכתם אולי אזכה לראות בקרוב ארכיון מסוג חדש זה קם בפריז.

הצגתי את הסיבות שגורמות לי לחזות התפתחות קלה ומהירה. אתרום לכך בעצמי. נוסף על תיעודי האירועים שציינתי, ברשותי תיעודים רבים אחרים שאני יכול להציע – הקשורים להכתרתו של הוד מלכותו ניקולס השני,² למסעות ברוסיה של שני קיסרים אחרים וכן לחגיגות היובל של מלכת אנגליה.³ בזמן האחרון יצא לי ללכוד בפריז תמונות חלקיות של אירועים בלתי צפויים ועוצרי נשימה למדי. בכוונתי ללקט ברחבי אירופה צילומים מסצנות שייראו לי כבעלות ערך היסטורי ולשלוח העתקים שלהם לארכיון העתידי.

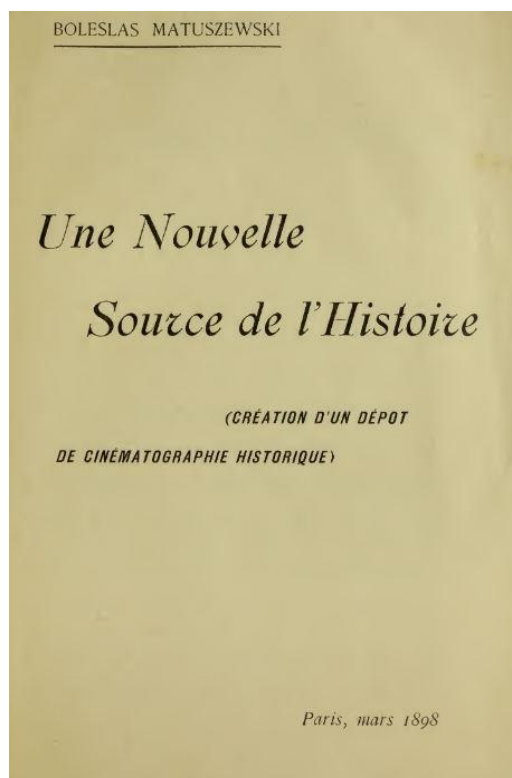
אחרים ילכו בעקבותיי... אם תרצו לעודד רעיון פשוט אך חדשני זה, להציע רעיונות אחרים שישלימו אותו, ויותר מכול – לתת לו את הפרסום הרחב שנחוץ לו כדי לצאת לפועל ולהיעשות חיוני ופורה.

בולסלב מטושבסקי

² ניקולאי השני לבית רומנוב (1868–1918), הצאר האחרון של רוסיה.

³ יובל הזהב של המלכה ויקטוריה, שחל ב-20 ביוני 1887.

(*) הקרנת אחת התמונות האלו הצליחה לסתור באופן מובהק טענת שקר שהגיעה מארץ זרה, בנוגע להתנהגות לא הולמת שכביכול התרחשה בנסיבות אלו. נכון שחשיבות הדבר משנית, אך בסופו של דבר זו רק דוגמה לשירותים שהתמונה הנעה תוכל לספק לטובת האמת, בכך שתאשש עדות אנושית. זהו פן אנקדוטי של ההיסטוריה שעד כה חמק מדמיונם של המספרים.

שער חיבורו של מיושבסקי "מקור חדש להיסטוריה", 1898